

Ocenianie w erze transformacji cyfrowej

ANNA GRZYBOWSKA • JUSTYNA KAMIŃSKA

Nauczyciele konsultanci

Ośrodek Edukacji Informatycznej

i Zastosowań Komputerów w Warszawie

Obecnie dużo mówi się o transformacji cyfrowej w polskiej szkole. Powstało wiele dokumentów mówiących o konieczności zmian metod pracy, m.in. opracowano profil absolwenta¹. Jednak wciąż zbyt mało uwagi poświęca się potrzebie zmiany w podejściu do oceniania szkolnego.

Zmiany zachodzące w polskiej szkole w erze transformacji cyfrowej wymagają nowego podejścia do oceniania. W obliczu tych zmian warto zrewidować swoje metody pracy oraz oceniania i zacząć przywiązywać większą wagę do tych, które pozwalają na bardziej holistyczne, spersonalizowane i różnicujące ocenianie uczniów. Coraz częściej poszukujemy sposobów, które nie tylko skutecznie zmotywują naszych uczniów do nauki, ale także sprawią, że oceny przestaną być jedynie celem samym w sobie, a staną się narzędziem dającym uczniom wartościową informację o ich postępach. W odpowiedzi na te potrzeby wielu nauczycieli zaczyna odchodzić od tradycyjnego systemu ocen opartych na punktach i procentach, kierując się w stronę oceniania kształtującego. Ocenianie kształtujące (ang. *assessment for learning*) wspiera proces edukacyjny oparty na współpracy i zaufaniu pomiędzy nauczycielem a uczniem. Ważne w tym podejściu jest przekonanie, że to uczeń powinien być kluczowym uczestnikiem swojego procesu edukacyjnego, za który bierze odpowiedzialność. Powinien rozumieć, czego się uczy, jak i dlaczego będzie oceniany, a sama ocena ma stanowić dla niego wsparcie na drodze rozwoju, a nie tylko

podsumowanie wyników. W ramach oceniania kształtującego nauczyciel pełni funkcję mentora, który pomaga uczniowi świadomie monitorować swoje postępy.

Kluczowym elementem oceniania kształtującego jest regularne udzielanie informacji zwrotnej, która wspiera ucznia w procesie uczenia się. Uczniowie są zachęceni do refleksji nad tym, co już osiągnęli, jakie aspekty swojej pracy mogą poprawić oraz w jaki sposób mogą kontynuować rozwój. Ważne jest, aby ta informacja była szczegółowa i odpowiadała na cztery pytania:

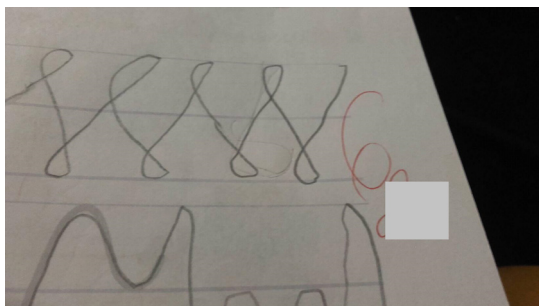
- Co uczeń zrobił dobrze?
- Co powinien poprawić?
- Jak to poprawić?
- Jak się dalej rozwijać?

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych należy ustalać roczne i końcowe oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych w skali 1-6 dopiero od IV klasy szkoły podstawowej. Z obserwacji różnych szkół wynika, że ten przepis jest różnie respektowany. W niektórych szkołach w klasach I-III oceny liczbowe (sumujące) zamienia się na literowe, ewentualnie obrazkowe (słonka, chmurki i ich pochodne), jednak na koniec semestru przedstawia się ocenę opisową.

¹ <https://tiny.pl/0ys9tx-c>

ANNA GRZYBOWSKA JUSTYNA KAMIŃSKA

Znamy też szkoły, gdzie stawia się „tradycyjne” oceny liczbowe. Nauczycielki, z którymi rozmawialiśmy na ten temat, twierdzą, że robią to na prośbę rodziców, a nawet samych uczniów, „bo dzieci chcą wiedzieć, na ile umieją”. Ale czy nie jest to zaprzeczenie idei oceniania kształtującego, które niejako powinno być obowiązkowe w klasach młodszych? Bo co oznacza, że uczeń dostał 5 lub 6? A jak to się ma do 5 i 6 w innej klasie lub szkole? Czego z takiej oceny dowiaduje się uczeń? W przypadku 5 i 6 jest łatwo to ocenić, ale co zrobić, gdy uczeń dostanie 3, 4, czy 2? Czy rzeczywiście wie, co zrobił źle i nad czym ma pracować?



Ilustracja 1. Pierwsza ocena mojego dziecka (fot. Anna Grzybowska)

Są też szkoły, które idą dalej i próbują wdrażać ocenianie kształtujące w klasach starszych. Najważniejsza w tym procesie jest zgoda wszystkich uczestników na taki sposób pracy. Uczniowie, jeśli są do tego przyzwyczajeni w klasach młodszych, zwykle nie mają z tym problemu. Podobnie rodzice. A co z nauczycielami? Z własnego doświadczenia możemy powiedzieć, że nie jest łatwo. Nawet jeśli w szkole zmiany odbywają się systemowo i można prosić o wsparcie eksperta. Jednak to do nauczyciela należy przygotowanie wymagań, celów i kryteriów sukcesu, które musi przedstawić uczniom. Następnie ocenić prace w sposób opisowy, a w obecnych czasach te opisowe oceny zamieścić jeszcze w dzienniku elektronicznym. To niemałe zadanie. Jednak zdecydowanie warto je podjąć, żeby pomóc uczniom się uczyć i nauczyć. Pokazać im, w czym są dobrzy, a nad czym powinni jeszcze popracować. W jednej z warszawskich szkół zmiana jest realizowana w klasach starszych stopniowo. Nauczyciele w tej szkole muszą w ten sposób ocenić ucznia przynajmniej raz lub dwa razy w semestrze.

Jednak nauczyciel nie musi być jedyną osobą odpowiedzialną za udzielanie informacji zwrotnej – uczniowie mogą to robić samodzielnie na podstawie opracowanych kryteriów. Mówimy wtedy o ocenie koleżeńskiej oraz samoocenie. Są różne sposoby przekazania informacji zwrotnej przez uczniów. Jedną z nich jest metoda Glow&Grow. Informacja zwrotna uzyskana tą metodą kładzie nacisk na pozytywne aspekty, które należy podtrzymać (ang. *glow*, błyszczyć) i wyzwania, nad którymi należy pracować (ang. *grow*, rosnąć). Metoda ta składa się z czterech kroków. Pierwszym krokiem jest uważne przyjrzenie się pracy, co pozwala na zrozumienie potrzeb i sytuacji kolegi lub koleżanki. Następnie należy zadać pytania, które wyjaśnią wątpliwości i pozwolą lepiej zrozumieć pracę. Trzecim krokiem (*glow*) jest wskazanie pozytywnych stron projektu, czyli tego, co zostało zrobione dobrze i co wyróżnia pracę. Ostatni krok (*grow*) polega na wskazaniu obszarów do poprawy i sugerowaniu, co można by poprawić, aby praca była jeszcze lepsza.

Ucząc się oceniać innych, uczniowie rozwijają umiejętności konstruktywnej krytyki oraz komunikacji. Dodatkowo otrzymywanie informacji zwrotnych od kolegów często bywa bardziej przystępne i zrozumiałe, ponieważ uczniowie mogą patrzeć na swoje prace przez pryzmat podobnych doświadczeń. W procesie samooceny i oceny koleżeńskiej niezwykle ważne jest, aby uczniowie mieli jasne wytyczne dotyczące poprawności wykonania zadań. Nauczyciel może zaprezentować przykład dobrze wykonanej pracy lub zadania. Taki wzorzec pomaga uczniom lepiej zrozumieć, jakie są oczekiwania. W ten sposób uczniowie mają konkretny punkt odniesienia, co ułatwia im ocenę zarówno prac własnych, jak i rówieśników. Jeśli mimo to uczniowie nadal mają wątpliwości, powinni mieć możliwość konsultacji z nauczycielem. Bezpośrednia rozmowa z mentorem może rozwiązać ich obawy, dostarczyć dodatkowych wyjaśnień oraz wskazać kierunki dalszej pracy. Wprowadzenie takiej formy oceniania pozwala głębiej zrozumieć uczniów, wspiera cele wychowawcze i lepiej przygotowuje młodych ludzi do wyzwań dorosłego życia.

OCENIANIE W ERZE TRANSFORMACJI CYFROWEJ



Ilustracja 2. Grafika przedstawiająca metodę Glow&Grow

Innowacyjne metody oceniania należy wprowadzać w umiejętny i przemyślany sposób. Jedną z metod jest przedstawienie zestawu kryteriów oceniania, czyli metoda rubryk (ang. *rubrics*). Po raz pierwszy usłyszeliśmy o niej kilka lat temu w czasie szkolenia dotyczącego dwujęzyczności. Jest to metoda oceniania często stosowana w Hiszpanii czy na Maltcie, ale wciąż mało znana w Polsce. Jej ideą jest stworzenie tabeli, w której przedstawione są kryteria na poszczególne oceny. Tabelę taką przygotowuje nauczyciel, planując zadanie dla uczniów. W literaturze znaleźliśmy też propozycję tworzenia takich rubryk wraz z uczniami. Wydaje się to trudniejsze, ale jak najbardziej zasadne, gdyż włącza ucznia w proces oceniania. Tym samym to kolejny krok na drodze do przeniesienia odpowiedzialności za proces uczenia się z nauczyciela na ucznia.

	1	2	3	4
Foreground, Middleground, Background	The work shows no understanding of foreground, middleground, and background.	The work shows a developing understanding of foreground, middleground, and background.	The work shows proficient understanding of foreground, middleground, and background.	The work shows exceptional understanding of foreground, middleground, and background.
Atmospheric Perspective	There is no use of atmospheric perspective.	There is limited use of atmospheric perspective.	There is considerable use of atmospheric perspective.	There is exceptional use of atmospheric perspective.
Overlapping and Size Variation	The work shows no understanding of overlapping or size variation.	The work shows limited understanding of overlapping and size variation.	The work shows considerable understanding of overlapping and size variation.	The work shows exceptional understanding of overlapping and size variation.

www.theartofed.com

Ilustracja 3. Przykładowy zestaw rubryk²

² <https://tiny.pl/kpj503km>

ANNA GRZYBOWSKA JUSTYNA KAMIŃSKA

Taką tabelę można stworzyć w edytorze tekstowym. Lepiej jednak skorzystać z narzędzi przeznaczonych do tworzenia takich zestawień. Jednym z nich jest **Rubistar**³. Jest to narzędzie dostępne w językach angielskim i hiszpańskim, proponujące poszczególne kryteria oceny. Za pomocą translatora można dość łatwo te wpisy przetłumaczyć. Można stworzyć rubryki na podstawie innych, już istniejących, dotyczących przedmiotów przyrodniczych, matematyki, pisania, czytania czy technologii.

The screenshot shows the Rubistar website interface. At the top, it is powered by 4Teachers.org. The main navigation includes Home, Find Rubric, Create Rubric, Login, Sign Up, and Tutorial. A 'RubiStar en Español' link is also present. The page content is divided into several sections: a 'Welcome' section with a featured project, a 'Log In' section with fields for First Initial, Last Name, Zip Code, Password, and Modifier, a 'Go To a Saved Rubric' section with a search input and buttons for View, Edit, and Analyze, and a 'Create a Rubric' section with buttons for various topics like Oral Projects, Multimedia, Math, Writing, Products, Reading, Art, Work Skills, Science, and Music. The footer contains the 4teachers.org logo and copyright information.

Ilustracja 4. Strona główna programu Rubistar

W ostatnich dwóch latach przeżywamy gwałtowny rozwój sztucznej inteligencji. Ją również można zastosować do tworzenia rubryk. Jedną z opcji jest wykorzystanie znanego narzędzia **padlet.com**. Zostały do niego dodane nowe możliwości, jak importowanie przygotowanych jamboardów czy flipów, ale również znalazł się tam moduł bazujący na sztucznej inteligencji. Jedną z opcji, którą obsługuje sztuczna inteligencja, jest właśnie możliwość tworzenia rubryk. Wystarczy napisać krótki tekst, czego oczekujemy (prompt), zaznaczyć ustawienia, kliknąć przycisk „Utwórz” i poczekać minutę³.

³ <http://rubistar.4teachers.org/index.php>

OCENIANIE W ERZE TRANSFORMACJI CYFROWEJ

Utwórz za pomocą SI

Zestaw kryteriów oceny BETA ?

Utwórz niestandardowy zestaw kryteriów oceny projektu lub zadania w swojej klasie.

Temat

Uczenie przez zaangażowanie społeczne

Oceń

K 1 2 3 4 5 6 7 8

9 10 11 12 **Higher Ed.**

Tytuł zadania

stawiający realizację projektu służącego społeczności szkolnej

Opis zadania Opcjonalnie

wpracowanego w ramach projektu uczenia się przez zaangażowanie społeczne

Skala ocen Opcjonalnie

3 4 5 **6**

Dodatkowe szczegóły Opcjonalnie

czy angażuje całą klasę lub szkołę, czy jest przydatny społeczności szkolnej

Utwórz

Oczywiście wszystkie elementy padletu są edytowalne i poszczególne poziomy realizacji zadania można inaczej nazwać, nadać im inne wagi oraz zmienić opisy. Mimo że wymaga niewielkich poprawek, jest to świetne narzędzie do rozpoczęcia pracy.

Wydaje się, że proces oceniania, podobnie jak cała edukacja, powinny przejść ewolucję. Zwrócenie uwagi na to, że ocena ma służyć uczeniu się ucznia, być informacją zwrotną dla niego, jest tutaj kluczowe. Dopóki nie będzie zmian systemowych, możemy małymi krokami wprowadzać elementy oceniania kształtującego na swoich lekcjach. Będzie to zyskiem zarówno dla uczniów, jak i dla nas, choć oczywiście wymaga naszego zaangażowania i dodatkowego czasu. ●

Ilustracja 5. Przykładowy prompt w aplikacji Padlet

Esej przedstawiający realizację projektu służącego społeczności szkolnej					
Kryteria oceniania					
Realizowalność projektu + ...					
Very Poor (1 point) Projekt jest niepraktyczny i niemożliwy do realizacji z powodu poważnych braków w zasobach i braku realnego planu.	Poor (2 points) Projekt jest trudny do realizacji w warunkach szkolnych z powodu znacznych braków w zasobach i planowaniu. Plan jest niekompletny.	Satisfactory (3 points) Projekt jest możliwy do realizacji, ale wymaga znacznych zasobów i planów, które nie zostały dostatecznie opisane.	Good (4 points) Projekt jest częściowo wykonalny, jednak wymaga dodatkowych zasobów i planowania. Opis realizacji jest ogólny i brakuje mu szczegółów.	Very Good (5 points) Projekt jest wykonalny w warunkach szkolnych z niewielkimi dodatkowymi zasobami do pozyskania. Przedstawiono sposób, w jaki projekt będzie realizowany, z kilkoma drobnymi brakami.	Excellent (6 points) Projekt jest w pełni wykonalny w warunkach szkolnych, z wszystkimi zasobami dostępnymi na miejscu. Autorka/autorzy szczegółowo opisali, jak projekt będzie wdrażany na poziomie technicznym i organizacyjnym.
Zaangażowanie klasy/szkoły + ...					
Very Poor (1 point) Projekt nie angażuje klasy ani szkoły, a koncepcja zaangażowania nie jest przedstawiona.	Poor (2 points) Projekt angażuje bardzo małą część klasy/szkoły i idea zaangażowania jest słabo rozwinięta.	Satisfactory (3 points) Projekt angażuje ograniczoną liczbę uczniów, a wyjaśnienia w eseju są niewystarczające.	Good (4 points) Projekt angażuje część klasy lub szkoły, ale w eseju brakuje szczegółowych wyjaśnień.	Very Good (5 points) Projekt angażuje znaczną część klasy lub szkoły, co jest dobrze wyjaśnione w eseju.	Excellent (6 points) Projekt wymaga aktywnego zaangażowania całej klasy lub szkoły, co zostało jasno przedstawione w eseju.
Przydatność dla społeczności szkolnej + ...					
Very Poor (1 point) Brak znaczących korzyści dla społeczności szkolnej i projekt nie wnosi żadnych realnych wartości.	Poor (2 points) Korzyści wynikające z projektu dla społeczności szkolnej są minimalne i słabo przedstawione.	Satisfactory (3 points) Projekt przynosi ograniczone korzyści dla społeczności szkolnej, a eseiistyczne wyjaśnienia są powierzchowne.	Good (4 points) Projekt ma pewne korzyści dla społeczności szkolnej, ale nie wszystkie są wystarczająco rozwinięte w eseju.	Very Good (5 points) Projekt przynosi widoczne korzyści dla społeczności szkolnej, które są dobrze przedstawione w eseju.	Excellent (6 points) Projekt oferuje znaczące korzyści dla społeczności szkolnej, które są wyraźnie opisane i udokumentowane.

Ilustracja 6. Gotowe rubryki utworzone za pomocą sztucznej inteligencji w Padlecie